

FONS DOCUMENTALS I DOCUMENTACIÓ INFORMATIVA DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ DE TARRAGONA

Jordi Piqué Padró

INTRODUCCIÓ

El present article proposa un doble objectiu. D'una banda, publicar l'adaptació del contingut de la sessió *Fons documentals per a l'estudi dels mitjans de comunicació de Tarragona*, impartida en el curs "Fonts documentals per a l'estudi dels mitjans de comunicació i de la publicitat", celebrat a l'Arxiu Històric de Tarragona durant el mes de novembre de l'any passat. És a dir, aprofundir en el coneixement dels fons documentals que ofereixen informació bàsica per a la recerca en l'àmbit local.

Per l'altra, apropar-nos a la situació actual i avaluació de la documentació informativa que habitualment s'utilitza en l'activitat diària d'una televisió, una ràdio i un diari: *Més TV*, *Tarragona Ràdio* i la delegació de Tarragona de *La Vanguardia*.

Bona part de la documentació informativa necessària per a la tasca dels mitjans de comunicació, especialment la generada internament, esdevenen documents d'arxiu que, amb el temps, configuraran el fons documental de cada empresa de comunicació. Per tant, depèn del tractament que actualment s'apliqui a la documentació informativa que es pugui assegurar o no la seva conservació com a part integrant del nostre patrimoni documental.

1. FONS DOCUMENTALS PER A L'ESTUDI DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ LOCALS

1.1. Conceptes bàsics

Per a definir amb precisió el terme document, que com veurem és molt ampli, cal recórrer a la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català, en la qual textualment es diu:

"(...) s'entén per document tota expressió en llenguatge oral, escrit, d'imatges o de sons, natural o codificat, recollida en qualsevol mena de suport material, i qualsevol altra expressió gràfica que constitueixi un testimoni de les funcions i les activitats socials de l'home i dels grups humans."

Per tant, el concepte de document implica:

- a) un suport: que pot ser des dels més antics com el paper, el pergamí o una peça de fang, fins als més moderns com un disc magnètic, un disc òptic, una fotografia, una pel·lícula o un vídeo, i òbviament també el paper.
- b) una informació: és a dir la notícia que transmet i que dóna testimoni de les funcions i les activitats socials de l'home.
- c) Un registre: és a dir aquell element que fixa la informació, que pot ser per mitjà de la tinta, de l'impuls electromagnètic o bé pel procés de digitalització.

El concepte de document d'arxiu, a més de tots els elements que defineixen el terme més genèric de "document", inclou, també, les característiques següents:

- a) Els documents són seriats. És a dir, tot i que es produeixen d'un en un, amb el pas del temps constitueixen sèries. Per exemple, els llibres comptables del *Diario Español* o les programacions escrites de Ràdio Tarragona.
- b) Es produeixen dins d'un procés natural d'activitat del productor. És a dir que la institució o l'entitat que genera la documentació ho fa durant el desenvolupament de les seves activitats, no pensant en l'interès que aquell document pot tenir per a la història o altres ciències. Per exemple, els registres de magatzem del *Diario Español* tenien la funció de controlar el paper i la tinta de l'empresa, òbviament, l'interès no era deixar constància per a la història.
- c) L'exclusivitat. La informació que conté un document és única, i rarament es troba en un altre document amb la mateixa extensió i intensitat. Per exemple una carta. Cal tenir en compte que amb les noves tecnologies aquesta característica del document d'arxiu està canviant, atès que amb els suports informàtics d'un mateix document se'n poden fer diferents originals.
- d) La interrelació. Els documents aïllats no tenen sentit. La seva raó de ser ve per la seva pertinença a un conjunt i per les relacions establertes entre ells. Per exemple, les cartes que s'adrecen entre un mitjà de comunicació i l'òrgan de l'administració encarregat del seu control i regulació estan estretament relacionades entre elles i, a més, generalment fan referència a altres documents.

Finalment, fons documental, seria aquell conjunt de documents generats o rebuts per una institució o persona, física o jurídica, durant el desenvolupament de la seva activitat. Com, per exemple, el fons d'una emissora de ràdio o el fons personal d'un periodista.

1.2. Fons documentals conservats a l'Arxiu Històric de Tarragona relacionats directament amb els mitjans de comunicació local

En primer lloc, en el grup de fons documentals generats pels organismes que formaven part de l'Administració perifèrica de l'Estat, és a dir les delegacions ministerials i els organismes que en depenen, trobem el fons de la **Delegación Provincial de Información y Turismo (1943-1984)**.

Un cop acabada la Guerra Civil (1936-1939), el franquisme, com qualsevol dictadura, exercirà un ferri control sobre tots els mitjans de comunicació, d'una banda, utilitzant-los com a instrument de difusió de la ideologia del règim i, per l'altra, controlant i impeding a través de la censura qualsevol informació o reflexió crítica que sobresortís del marc establert. Tant la premsa com la ràdio, així com les publicacions periòdiques o els llibres havien de passar prèviament pel sedàs de la censura. Tots els continguts que no s'ajustaven als postulats ideològics del règim o a la moral de l'Església catòlica, senzillament eren prohibits.

L'any 1962, a l'Espanya franquista es vivia un conflicte intern, bàsicament expressat en les reivindicacions obreres i les mobilitzacions estudiantils. Però també, una crisi externa de la imatge del règim manifestada en el rebuig a l'entrada d'Espanya a la Comunitat Econòmica Europea. La combinació d'ambdós factors negatius propiciarà un canvi de govern. Un nou govern que pretenia presentar-se com a liberal, tant en la vida política com en l'economia i la cultura. Entre els membres d'aquest govern franquista destacarà la figura de Manuel Fraga Iribarne que des del Ministeri d'Informació i Turisme iniciarà una política ambiciosa guiada pel principi de canviar només alguna cosa per tal que, en els aspecte essencials, tot continués iguals.

L'any 1966 es promulgarà una nova llei de premsa que suprimirà la censura prèvia vigent fins aquell moment. Per a la resta de publicacions, s'establirà la censura voluntària. Tanmateix, la llei impulsada per Manuel Fraga contemplava tot un seguit de mesures coercitives - des del segrest de publicacions fins a la imposició de multes i denúncies - per tal de continuar assegurant el "acatamiento a la Ley de Principios del Movimiento Nacional y demás leyes fundamentales (...) y el debido respeto a las instituciones y a las personas en la crítica a la acción política y administrativa".

El mes d'octubre de 1974, només un any abans de la mort del dictador, Fraga fou destituït per haver tolerat massa marges d'expressió periodística i televisiva, així com també per haver permès un discret "destape" eròtic en algunes revistes il·lustrades.

El fons de la **Delegación Provincial de Información y Turismo de Tarragona (1943-1984)** conté una documentació imprescindible per a l'estudi del control i la regulació exercida des de l'Estat franquista sobre tots els mitjans de comunicació i, per tant, possibilita l'anàlisi de la censura aplicada a tots els camps: espectacles,

teatre, música, llibre, premsa... Els fons es compon de 12 metres lineals i 894 fotografies.

Quadre de classificació del fons

1. GESTIÓ ADMINISTRATIVA

Secretaria

Correspondència

Protocol

Premsa

Traspàs a la Generalitat de Catalunya

2. GESTIÓ DE L'ACTIVITAT DE LA DELEGACIÓ

Radiodifusió i televisió

(expedients d'emissores de la província, fiscalització de programes, correspondència, programacions de ràdio...)

Premsa

(correspondència, circulars, expedients d'inspecció d'impremtes i d'inspecció de premsa, expedients de control de periodistes, notificacions de publicacions clandestines, relacions de publicacions periòdiques, retencions de premsa estrangera...)

Cultura popular i espectacles

Un altre conjunt documental relacionat amb els mitjans de comunicació durant la dictadura franquista són 885 fotografies de la **Jefatura Provincial de Propaganda del Movimiento (1939-1965)**. Fou un organisme creat durant la guerra, adscrit al partit únic Falange Española Tradicionalista i Juntas Ofensivas Nacional Sindicalistas (FET-JONS). Tenia com a objectiu el control, la regulació i la manipulació dels mitjans de comunicació durant la primera època del franquisme, entre 1939 i 1965. Les seves competències, fins a la desaparició, foren progressivament assumides per l'esmentat Ministerio de Información y Turismo. Dissortadament, a banda del valor informatiu de les fotografies, no s'ha conservat documentació escrita relativa al funcionament de l'esmentat organisme. Tanmateix, les imatges reflecteixen els principals actes que celebrava el règim a les comarques de Tarragona: des de l'entrada de les tropes franquistes en les ciutats i pobles, fins a les diferents visites de Franco, passant per diversos actes commemoratius imposats per la litúrgia franquista.

En relació als fons documentals generats per l'activitat empresarial dels diferents mitjans de comunicació local, per ordre cronològic, esmentem en primer lloc el que correspon a **Ràdio Tarragona (1933-1982)**.

L'emissora de Ràdio Tarragona es posà en funcionament el mes d'agost de 1933, durant la Segona República, per iniciativa de l'Associació de la Premsa de Tarragona, mitjançant una concessió estatal amb la denominació EAJ 33. L'any 1939, un cop acabada la Guerra Civil, Ràdio Tarragona continuarà emetent amb una concessió directa del partit FET-JONS. L'any 1954, s'integrarà a la Red de Emisoras del Movimiento (REM) i posteriorment amb el restabliment de la democràcia sera adscrita a Ràdio Nacional d'Espanya.

El fons documental de Ràdio Tarragona, a més de 10 metres lineals de documentació en paper, conté 1.225 fotografies i 9 cintes d'enregistraments sonors. Relacionat amb aquest fons, la Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona compta amb un conjunt de més de 3.500 fotografies i cintes d'enregistraments sonors de la col·lecció de Josep M. Tarrasa, director de Ràdio Tarragona.

Quadre de classificació del fons

1. **CONSTITUCIÓ**
(Expedients de constitució de l'any 1933 i de l'any 1939)

2. **DIRECCIÓ**
(Informació interior i exterior generada i rebuda per la direcció, documentació de secretaria -contractes, convenis, llibre d'or,...-, correspondència, circulars...)

3. **GESTIÓ ADMINISTRATIVA**

 Personal
 (expedients de personal entre 1941 i 1976)
 Comptabilitat
 (balanços, llibre de Diari, ingressos i despeses...)
 Patrimoni
 (edificis, instal·lacions, estudis, antenes,...)

4. **GESTIÓ DE L'ACTIVITAT RADIOFÒNICA**

 Estudis tècnics
 Programació
 (Índexs de programacions, guions radiofònics,...)
 Serveis comercials
 (contractes i ordres de publicitat)

5. FONS VINCULATS

Ràdio Mora d'Ebre (1954-1963)

Radio Vendrell (1954-1963)

En relació a la premsa escrita, a l'Arxiu Històric de Tarragona es troba el fons documental del **Diario Español (1939-1987)**. La història de la capçalera anterior, el *Diario de Tarragona* es remunta a l'any 1808, tanmateix, la documentació conservada correspon al període del franquisme i els primers anys de la transició, bàsicament durant els anys en què el diari estava controlat per la Delegación Nacional de Prensa y Radio del Movimiento.

El fons documental del **Diario Español (1939-1987)** està integrat per 47,5 metres lineals de documentació, amb 267 unitats d'instal·lació. Documentació relativa a la gestió administrativa i a la tasca editorial de l'empresa. D'altra banda, la col·lecció completa del *Diario Español* publicada a partir de l'any 1939 es pot consultar a l'hemeroteca auxiliar de l'Arxiu Històric de Tarragona.

Quadre de classificació del fons

1. GESTIÓ ADMINISTRATIVA

Secretaria

Correspondència

(correspondència i circulars entre 1940 i 1982)

Personal

(incidències, plantilles, absentisme, hores extres...)

Comptabilitat

(balanços, llibres de Diari, llibre Major, Caixa, llibres de deutors i creditors, corresponsals i anuncis, habilitació...)

2. GESTIÓ DE L'ACTIVITAT EDITORIAL

Proveïments i producció

(llibre de registre de paper i tinta, comunicats de consum, declaracions de tiratge, llibres de magatzem...)

Corresponsals

(comunicats de corresponsals)

Publicitat

(comunicats diaris de publicitat i índex d'anuncis)

Subscripcions

(llibres de subscripcions)

Distribució

(comunicats de distribució)

En el mitjà televisiu, es disposa del fons de **Tarraco Visió (1997-2001)**. Aquesta cadena va ser la primera televisió local de Tarragona, la qual va iniciar les seves emissions el març de l'any 1997 i va emetre fins el març de l'any 2001. L'esmentat fons no conté documentació en paper i es compon de 850 cintes de vídeo VHS amb l'enregistrament de la programació diària, és a dir tres hores al dia, amb un total de més de 2.550 hores d'emissions.

Pel seu valor informatiu, destaca l'emissió diària de *Tarraco Notícies*, un noticiari que dia rera dia transmetia la informació local de més relleu. Altrament, els programes d'entrevistes a personatges locals del món polític, de l'associacionisme o de l'àmbit empresarial presenten un valor testimonial d'excepció atès que reflecteixen el pols de la ciutat al llarg d'aquests quatre anys. En aquest sentit, cal destacar també el debat electoral que es va enregistrar el juny de 1999 amb la presència dels caps de llista de les diferents candidatures que es presentaven a les eleccions municipals de Tarragona, en el programa *Fòrum*.

D'altra banda, en la graella d'emissions de *Tarraco Visió* destaquen diferents *magazines* com *Mirall Social*, *Criatures* o *Sabor d'abans* que, setmanalment, mitjançant entrevistes i reportatges, repassaven diferents temes d'actualitat o bé d'interès local en l'àmbit social o cultural. Així mateix, pel que fa a l'actualitat castellera, Tarraco Visió dedicava l'espai *Colles Amunt*, mentre que de la informació cinematogràfica s'ocupaven els programes *Format original* i *Platea Club*.

En definitiva, atesa l'exclusivitat de Tarraco Visió, com a única cadena de televisió local entre els anys 1997 i 2001, es tracta d'un fons audiovisual d'un interès excepcional per a la ciutat.

2. DOCUMENTACIÓ INFORMATIVA EN ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ LOCAL

Segons Gabriel Galdón, la documentació informativa s'obté després d'aplicar un coneixement pràctic que té per objecte la valoració, selecció, classificació i conservació d'uns textos i referències que, un quan es recuperen, serveixen per a elaborar una informació periodística verídica, intel·ligible i adequada. Una part d'aquesta documentació, principalment la que prové de fonts informatives externes, com les publicacions, no serà considerada document d'arxiu. Tanmateix, la documentació generada per la pròpia activitat del mitjà de comunicació (programació, emissions,...) i que reuneix les característiques que defineixen el document d'arxiu, configurarà el seu fons documental i, per tant, esdevindrà patrimoni documental.

Tot i que ultrapassa l'objectiu d'aquest treball realitzar una anàlisi exhaustiva de la documentació informativa que actualment s'utilitza en els mitjans de comunicació de Tarragona, la present publicació ens apropa per primera vegada a la realitat d'aquest àmbit específic de la documentació en l'àmbit local. Una anàlisi prèvia que permet avaluar genèricament l'ús i tractament de la documentació informativa per part dels diferents mitjans de comunicació local i, al mateix temps, per a valorar el sistema emprat per a preservar el patrimoni documental d'aquestes empreses i, si s'escau, proposar les accions necessàries que assegurin la seva conservació.

D'una banda, els participants a la taula rodona: *arxius i arxivística als mitjans de comunicació de Tarragona*, celebrada el dia 16 de novembre de 2002, a més d'aportar les seves intervencions orals, que han estat transcrites literalment, també participen com a responsables de la documentació en les respectives empreses amb la redacció de quatre articles en els quals es reflecteix i es valora la situació en els següents mitjans: *Diari de Tarragona*, edició del Camp de Tarragona d'*El Punt*, delegació de Televisió de Catalunya a Tarragona i Ràdio Nacional d'Espanya a Tarragona.

Per l'altra, hem seleccionat, com a objecte del nostre estudi, tres empreses representatives a la ciutat dels diferents mitjans de comunicació: televisió, ràdio i premsa escrita. En concret, ens referim a Més TV, Tarragona Ràdio i la delegació de Tarragona de *La Vanguardia*.

El mètode aplicat ha estat la realització d'una entrevista amb els respectius responsables, la informació dels quals ha permès respondre les preguntes formulades en una enquesta elaborada específicament per a cada mitjà de comunicació. En aquest sentit, la valoració, selecció, classificació i conservació de la documentació informativa han estat els principals apartats de l'enquesta. Posteriorment, els esmentats professionals han revisat, corregit i ampliat el redactat final. Per la qual cosa, haig d'agrair la col·laboració i participació de Xavier Abelló, Ricard Lahoz, Rosa Maria Bosch i Marc Àrias.

2.1. Més TV

Més TV, la televisió local de Tarragona, pertany a l'empresa privada Tarraco Visió S. L., la qual forma part del Grup 100%. Més TV inicià les seves emissions el 4 de juny de l'any 2001 sota la direcció del periodista Xavier Abelló. La producció pròpia de la cadena se situa entre tres o quatre hores diàries de programació i compta amb un equip humà integrat per quinze persones: director, subdirector, cinc redactors, 4 tècnics de producció i quatre tècnics de les retransmissions en directe – càmeres, so i realitzador. A més a més, es disposa de tasca més puntual o esporàdica de vuit col·laboradors. L'entrevista ha estat realitzada a Xavier Abelló, director de Més TV, el dia 16 de maig de 2003.

Documentació escrita

La font d'informació escrita més emprada és la premsa diària, *Diari de Tarragona* i *El Punt*, en l'àmbit local, i *La Vanguardia*, com a diari d'abast nacional i estatal. Així mateix, cal esmentar la consulta de les informacions escrites que, en forma de teletips, provenen de les agències de notícies: l'estatal EFE i les catalanes Xarxa de Televisions Locals de Catalunya i Comarcàlia. D'altra banda, la informació que se serveix mitjançant la xarxa d'Internet esdevé habitual per a la producció de determinats programes. En canvi, no és freqüent la utilització de setmanaris o revistes especialitzades, ni tampoc d'altres instruments com enciclopèdies, diccionaris, anuaris,... Atès que totes aquestes fonts d'informació escrita que es reben de l'exterior generalment no es conserven, no existeix cap hemeroteca ni sistema d'organització d'aquests documents informatius.

En relació a la documentació escrita generada per l'activitat pròpia de Més TV, des dels inicis es conserven, en els respectius ordinadors personals, bàsicament els guions dels programes i les "escaletes" o sumaris dels informatius, que són bàsicament consultats per la direcció, subdirecció i l'equip de redactors. Tanmateix, no hi ha cap tipus de tractament documental d'aquesta informació escrita.

Documentació audiovisual

La producció pròpia de documents audiovisuals, d'unes vint hores de programació a la setmana, es divideix en:

- 1) documents d'imatges i so procedents directament de l'enregistrament d'una càmera, sense alteracions o manipulacions tècniques posteriors, anomenats *bruts*, es conserven en suport digital DVCAM
- 2) documents que provenen d'enregistraments o retransmissions en directe, és a dir, que per la seva pròpia naturalesa tampoc han estat manipulats, generalment es conserven en suport vídeo VHS, però, segons el seu interès, també s'utilitza el suport DVCAM
- 3) documents d'imatges que han passat per un procés de muntatge i postproducció i que es presenten enllestits i editats per a la seva emissió, coneguts per *màsters*. En aquest cas, el suport emprat de forma més habitual és el vídeo VHS, tanmateix, els programes informatius o que poden ser posteriorment aprofitats passen a suport digital DVCAM

Segons el criteri del director, amb el suport del realitzador, i tenint en compte el valor informatiu i l'aprofitament posterior, Més TV conserva de forma permanent els documents *bruts* i els que procedeixen de l'enregistrament en directe en format DVCAM, així com els *màsters* en suport VHS. En canvi, no es conserven imatges repetitives o que caduquen ràpidament, com per exemple uns plans amb els

membres d'un Ple de l'Ajuntament de Tarragona. Altrament, com a norma general, la producció pròpia íntegra que emet la cadena diàriament es conserva en suport VHS: una cinta per dia.

A banda de la producció pròpia, Més TV emet unes dotze hores de programació a la setmana generada per les dues xarxes catalanes de televisions locals (Xarxa de Televisions Locals de Catalunya i Comarcàlia), a banda de pel·lícules subministrades per la distribuïdora Filmax. Aquests documents que arriben a Més TV mitjançant tres entrades de via satèl·lit no es conserven.

A Més TV, però, no es dur a terme cap tipus de tractament de la documentació audiovisual que es decideix servir de forma permanent. Només es disposa d'una llibreta en la qual es relacionen, més o menys cronològicament, tots els enregistraments de càmera o *bruts* (imatge i so) que conté un mateix disc DVCAM. Per exemple:

ARXIU 68	
02/01/03	Primer nadó 2003
04/01/03	Pessebre de sorra La Pineda
02/01/03	Família amb 12 fills
08/01/03	Immobiliàries/pisos/finques
07/01/03	DOW Chemical (imatges exterior)
09/01/03	Ple Moció Censura Cambrils
11/01/03	Gossera 1a pedra
11/01/03	Rebaixes
20/01/03	Constantí (Festa Major)
15/01/03	Constantí (centre, entitats, carrers, gent, obres)
15/01/03	Nàstic – incendi pavelló
15/01/03	Centre infantil Salou
15/01/03	Conta contes - Poetes

Consideracions

La necessitat freqüent de recuperar la documentació audiovisual, especialment les imatges, tant per part de l'equip de redacció com de l'àrea de postproducció de Més TV, es resol, de moment, mitjançant la consulta de la llibreta en la qual es relacionen les imatges en brut. Tanmateix, aquest procediment simple és possible atès que la cadena només té dos anys d'activitat. Ara bé, a curt termini, l'accés serà progressivament més difícil, i en un futur no molt llunyà, impossible. Per la qual cosa cal procedir a l'aplicació d'un tractament documental. És a dir, en un primer nivell, l'anàlisi i la descripció formal del document (títol, autor, data d'edició, format, durada...) i, en un segon nivell, l'anàlisi i la descripció del contingut (resum documental, minuts / plans...). Paral·lelament, la introducció d'aquestes dades en un programa informàtic permetrà agilitar l'accés als documents audiovisuals.

A banda de facilitar una recuperació ràpida dels documents als redactors i tècnics de postproducció que necessiten les imatges per al desenvolupament de la seva tasca diària, el sistema també ha de facilitar el servei de venda de documents audiovisuals a usuaris externs (gabinets de premsa, directius d'empreses, agències de publicitat, o bé a la ciutadania en general).

Per tant, és obvi que cal comptar amb la col·laboració d'un documentalista amb la funció d'aplicar el sistema de tractament documental a Més TV. Així mateix, fóra convenient que la resta del personal de la cadena rebés una formació bàsica sobre gestió de documents.

Altrament, serà convenient estudiar quines són les condicions de l'espai i del mobiliari de conservació dels documents, la durada dels suports i els terminis en els quals caldrà reproduir el seu contingut per no perdre la qualitat de les imatges i del so.

Més TV és una cadena de televisió local que pertany a una empresa privada. En aquest sentit, més enllà de la necessitat de recuperar els documents audiovisuals per a possibilitar el seu ús ràpid i la seva utilització àgil en la producció diària, no entra en les seves competències la preservació permanent dels mateixos. Tanmateix, Més TV és l'única televisió local de Tarragona, per la qual cosa l'interès patrimonial d'aquests documents en imatge i so ultrapassa l'àmbit estrictament empresarial. Així doncs, fóra oportú considerar l'establiment d'un conveni amb l'Ajuntament de Tarragona que assegurés la conservació i permetés l'ús compartit d'aquests documents.

2.2. Tarragona Ràdio

Tarragona Ràdio, emissora que forma part de l'Empresa Municipal de Mitjans de Comunicació, fou creada el 17 de febrer de 1986. Dirigida per Ricard Lahoz, des de l'any 1994, Tarragona Ràdio emet un total de 168 hores setmanals, íntegrament de producció pròpia, i compta amb un equip humà format per catorze persones: director, cap de programació, cap d'informatius, sis redactors – productors, quatre tècnics – locutors i comercial. L'entrevista ha estat realitzada Ricard Lahoz el dia 2 de juny de 2003.

Documentació escrita

La font d'informació escrita més emprada és la premsa diària, especialment d'àmbit local, és a dir *Diari de Tarragona* i *El Punt*. Així mateix, també es consulten altres diaris d'abast nacional i estatal com *La Vanguardia*, *El Periódico*, *L'Avui* i *El País*, a més dels diaris esportius *Mundo Deportivo* i *Sport*. Altres publicacions, com

setmanaris o revistes especialitzades només s'utilitzen de forma molt esporàdica per algun treball puntual i individual de redacció. Atès que la premsa que es rep a Tarragona Ràdio no es conserva no hi cap hemeroteca organitzada. D'altra banda, la Gran Enciclopèdia Catalana o els diccionaris de català – castellà són eines que sovint serveixen per a documentar la tasca diària. En el mateix sentit, la informació que s'obté mitjançant la xarxa d'Internet esdevé habitual per a la producció de determinats programes.

Pel que fa a la documentació escrita generada per l'activitat pròpia de l'emissora, des de l'any 2000, d'una banda, es conserven en carpetes de fitxers informàtics les notícies dels informatius i, per l'altra, en documents de Microsoft Word, les "escaletes" o sumaris dels espais que conformen la programació diària. Tanmateix, no hi cap sistema de connexió en xarxa entre els diferents ordinadors personals i cada redactor només té cura de guardar aquells continguts que ha elaborat ell mateix. Per la qual cosa, si l'autor vol recuperar qualsevol d'aquests documents per part del propi autor serà necessari repassar la relació de carpetes de fitxers personals. Ara bé, si la consulta de la notícia o el sumari de la programació s'ha de realitzar per part de qualsevol altre membre de l'equip de redacció, només es pot confiar en la memòria per esbrinar qui va escriure el text i quan fou elaborat, accedir a l'ordinador personal, revisar el llistat de carpeta i seleccionar el text. El procediment de recuperació és possible quan només fa dos anys que se segueix aquest sistema de conservació de la documentació escrita, però, amb el pas del temps, les dificultats per recordar la ubicació d'un determinat document augmentaran, fins a impossibilitar definitivament la seva localització. Certament, en el treball quotidià de l'emissora no es constata la necessitat d'accedir a aquests documents, tanmateix també pot ser que no s'utilitzin atesa la dificultat que comporta el seu accés.

Documentació sonora

Òbviament, els documents sonors configuren la tipologia documental bàsica d'una emissora. En el cas de Tarragona Ràdio, la conservació segueix tres cicles temporals. En primer lloc, durant 10 o 15 dies, la programació emesa al llarg de 168 hores setmanals es conserva íntegrament en el disc dur de l'ordinador, comprimida mitjançant el programa VIVA. Passat aquest breu termini, en un segon cicle, se seleccionen aquells documents que contenen informatius, programes i entrevistes, els quals continuen enregistrats digitalment en el mateix disc dur durant un període d'entre tres a cinc mesos, mentre que la resta de la programació és eliminada. Finalment, en una tercera fase, segons el criteri del director i atenent a l'interès especial que en el mitjà radiofònic poden tenir determinades retransmissions en directe (jornades castelleres, partits de fútbol del Club Gimnàstic,...) o bé al valor informatiu del document sonor (entrevistes, debats, constitució de l'Ajuntament, plenaris...), es conserven permanentment en suport CD. La resta s'elimina.

Actualment, en l'arxiu sonor de Tarragona Ràdio, ubicat en un dels despatxos, només hi ha dipositades unes 250 cintes de cassette amb enregistraments significatius des de l'any 1992 fins a l'any 1996. Així mateix, també es conserven diferents documents sonors en suport magneto òptic a partir de l'any 1994 i, finalment, uns seixanta CD amb documents posteriors a l'any 1999. Tot plegat, actualment, només es preserven unes 30 o 40 hores del conjunt total de la programació anual. D'altra banda, no existeix cap tipus de classificació ni inventari, per la qual cosa l'accés només és possible mitjançant la breu anotació que es pot trobar en el lloc dels diferents suports.

Consideracions

Atesa la importància del patrimoni documental de la ciutat i, en aquest cas concret, de la documentació sonora, tant pel que fa a l'ús de la pròpia emissora en un futur immediat com per a la salvaguarda del valor cultural i informatiu d'aquests documents en un futur més llunyà, només Tarragona Ràdio, com a emissora municipal, pot assumir la responsabilitat de complir amb la funció de la seva conservació.

Cal iniciar, amb urgència, un programa de treball per a gestionar aquesta documentació sonora. D'una banda, respecte a la producció futura, establint unes directrius precises per avaluar i decidir que es pot eliminar i que cal servir de forma permanent, normalitzant la seva descripció en una base de dades i tenint en compte els suports més idonis. Paral·lelament, s'hauria de procedir a l'anàlisi i classificació dels enregistraments que es conserven actualment, introduint la descripció formal i de contingut en la base de dades per tal de facilitar la seva recuperació, unificant el tipus de suport i vetllant perquè les condicions d'espai i el mobiliari siguin els adequats.

En relació al tractament de la documentació escrita, cal valorar la importància que pot tenir per l'activitat diària de l'emissora que tots els redactors puguin accedir a una base de dades comuna en la qual s'arxivin els textos dels sumaris i el contingut dels informatius. En aquest sentit, i pensant en un futur immediat, només caldria normalitzar la descripció del títol d'aquest tipus de documents i introduir-la en una base de dades compartida.

Facilitar una formació bàsica sobre gestió de documents sonors als redactors i equip tècnic de l'emissora serà útil, no sols per a conèixer les tècniques i procediments del sistema, sinó també per a desvetllar la seva consciència i, en conseqüència, esdevenir capaços d'atorgar al patrimoni documental sonor la importància que li pertoca.

2.3. La Vanguardia

La Vanguardia, és el diari editat per l'empresa La Vanguardia Ediciones S.L. que pertany al Grupo Godó. Amb més de 122 anys d'història, el diari de *La Vanguardia* va crear la delegació de Tarragona l'any 1996 i, un any més tard, s'iniciava la publicació de les pàgines titulades *Vivir en Tarragona*. Els recursos humans de la delegació tarragonina estan formats per la delegada, tres redactors, un corresponsal a les Terres de l'Ebre, un dibuixant, una administrativa, a més d'un equip d'una dotzena de columnistes. D'altra banda, també es compta amb un responsable de l'àrea de fotografia i tres fotògrafs col·laboradors. L'entrevista ha estat realitzada a Rosa Maria Bosch, delegada de l'edició de Tarragona, i a Marc Arias, responsable de fotografia, el 13 de juny de 2003.

Documentació escrita

En relació a les fonts d'informació interna, mitjançant el sistema d'intranet de l'empresa, la base de dades general de *La Vanguardia*, anomenada Aurora, esdevé bàsica pels redactors de la delegació de Tarragona. D'una banda, la base de dades facilita l'accés i la recuperació de tot el contingut editat pel diari des de l'any 1994, tant en textos com en imatges. Per l'altra, proporciona la informació de les notícies elaborades per les principals agències periodístiques: EFE, Europa Press, Reuters,... Quan el treball de redacció de la delegació necessita documentar continguts publicats amb anterioritat a l'any 1994 i, per tant, encara no introduïts a la base de dades, el servei de documentació de *La Vanguardia*, s'encarrega de recuperar i oferir la informació.

A més a més dels recursos informatius dels propis dels redactors, imprescindibles en l'activitat periodística, les fonts d'informació externa més habituals de la delegació de *La Vanguardia* són la premsa local *Diari de Tarragona* i *El Punt*, així com tres diaris més d'abast estatal: *El Periódico*, *El País* i *Actualidad Económica*. També es consulten algunes revistes especialitzades, sobretot, les editades pel Consejo de Seguridad Nuclear, per l'Empresa Nacional de Residuos Radioactivos, o bé els anuals estadístics dels sectors químic, financer i comercial que aporten informació sobre la demarcació de Tarragona. A través d'Internet, els redactors accedeixen amb certa freqüència a altres diaris de l'Estat i, fins i tot, en algunes ocasions, a la premsa nordamericana. Altrament, atès que des de la delegació de Tarragona s'elabora bona part de les notícies sobre turisme de *La Vanguardia*, la xarxa d'Internet també s'empra per a la recerca d'informació sobre turisme. En aquest sentit, l'equip de redacció sovint utilitza el contingut de més de trenta pàgines web d'agències turístiques, ministeris de turisme, *touoperators*,...

El manteniment de les publicacions periòdiques, emprades com a fonts d'informació escrita externa, segueix un criteri temporal: mentre que els diaris locals es mantenen a la delegació durant un mes, la conservació de la resta de la premsa estatal no

sobrepassa el termini d'una setmana. En relació a la conservació de les fonts d'informació interna de la pròpia delegació, des de fa cinc o sis anys que s'utilitza el procediment tradicional en el què cada redactor arxivava retalls de diari i notes en carpetes personals. Des de la creació de la delegació l'any 1996, es preserva un exemplar enquadernat de cada número de *La Vanguardia*. Així mateix, durant el termini de dos anys, es guarden com a material de treball les fotocòpies dels continguts editats relatius a la demarcació de Tarragona. L'hemeroteca de la delegació es consultada freqüentment per l'equip de redacció, però de forma esporàdica i puntual també és utilitzada per usuaris externs: estudiants, ciutadans interessats en alguna notícia,...

Documentació fotogràfica

Les fotografies, necessàries per a l'elaboració diària de *La Vanguardia*, són proporcionades pel fotògraf responsable de l'àrea i per tres col·laboradors que assumeixen la tasca diferenciant àmbits temàtics o geogràfics de les comarques de Tarragona. Habitualment, la tasca d'aquests professionals segueix el procés següent: 1) per cada notícia o tema es capten una vintena d'imatges, és a dir un rodet; 2) d'aquest conjunt d'imatges inicial se seleccionen, segons la importància de l'esdeveniment, dos o tres fotografies; 3) finalment, segons el criteri compartit pel responsable de l'àrea i la delegada, una d'aquestes fotografies serà seleccionada per il·lustrar la notícia o el contingut textual.

Les fotografies seleccionades per cada tema o notícia són enviades per la línia RDSI a la base general "Aurora", en la qual seran classificades. Posteriorment, segons el criteri del servei de documentació de *La Vanguardia*, es procedirà a la tria de quines seran les imatges que es mantindran a la base de dades i quines seran conservades digitalment en suport CD.

Diàriament, s'editen aproximadament entre vuit i deu fotografies produïdes per la delegació de Tarragona, generalment en el quadern *Vivir en Tarragona*, però amb certa freqüència també poden ser emprades per a l'edició general de *La Vanguardia*. D'aquestes imatges que finalment seran impreses, una tercera part corresponen a instantànies captades expressament en la cobertura de la notícia, però la resta, sis o set al dia, són recuperades de l'arxiu fotogràfic conservat a la base de dades. En aquest cas, doncs, és obvia la importància de recuperar fàcilment les imatges d'arxiu, activitat que els fotògrafs realitzen diàriament a petició de l'àrea de redacció.

Actualment la càmera digital està desplaçant el sistema analògic que, tanmateix, encara s'utilitza. Les fotografies digitals seleccionades, dos o tres per cada tema, com ja hem esmentat, s'introdueixen directament a la base de dades Aurora, mentre que de les fotografies analògiques s'han conservat tots els negatius en color des de la creació de la delegació, l'any 1996. En conjunt, a l'arxiu d'imatges analògiques

s'hi troben uns 12.000 negatius, instal·lats en armaris metàl·lics ubicats en una sala habilitada a l'efecte i amb un cert control de temperatura i humitat.

La descripció de les imatges inclou les dades següents: autor, data, resum (redactat pel responsable de l'àrea de fotografia) i suport (analògic o digital).

Consideracions

El sistema de gestió de la documentació informativa, escrita o fotogràfica, emprada per la delegació de Tarragona de *La Vanguardia*, és funcional i cobreix les necessitats que comporta el desenvolupament de l'activitat. No en va, *La Vanguardia* va ser el diari de l'Estat espanyol que creà el primer servei de documentació, durant la segona dècada del segle XX.

El sistema de la base de dades general Aurora permet la recuperació de la documentació, però només a partir de l'any 1994. Fóra convenient ampliar la informació que conté retrocedint progressivament en el temps. Tanmateix, ara per ara, el servei de documentació del diari facilita la consulta dels documents informatius anteriors.

3. CLOENDA

Tots coincidim en què sense fonts documentals no hi ha història. Això és una evidència. La importància d'aquest patrimoni cultural, i en concret del patrimoni documental, és evident. Especialment pel que fa a les nacions sense estat, com és el cas de Catalunya.

Textualment, el preàmbul de la primera llei d'arxius aprovada pel Parlament de Catalunya l'any 1985, diu que "la documentació que genera la vida de relació d'una país, tant la que procedeix dels organismes públics com la privada, és considerada patrimoni cultural d'interès general", en conseqüència aquest patrimoni ha de ser protegit pels poders públics per tal de garantir la conservació i facilitar la seva utilització amb vista a la investigació històrica. Més endavant, en el mateix text, es manifesta que "per a Catalunya aquest patrimoni és molt important, perquè constitueix la base documental de la seva història i un dels fonaments de la seva identitat nacional."

Per la seva banda, el preàmbul de la llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català diu: "El patrimoni cultural [en el qual està integrat el patrimoni documental] és un dels testimonis fonamentals de la trajectòria històrica i d'identitat d'una col·lectivitat

nacional. Els béns que la integren constitueixen una herència insubstituïble, que cal transmetre en les millors condicions a les generacions futures”.

Certament, els mitjans de comunicació locals, especialment les empreses que compten amb menys recursos, es veuen obligats en el dia a dia pel present immediat, l'actualitat imminent i, en conseqüència, la urgència de difondre la notícia. Tanmateix, tots els professionals del periodisme saben que sense documentació de la notícia no pot existir la informació. La descripció, pura i simple, sense cap tipus de connexió o referència al context històric més proper, només condueix a la desinformació.

En aquest sentit, la gestió i el tractament de la documentació generada pels diferents mitjans de comunicació, públics o privats, no només és útil i necessària per exercir les funcions de les empreses informatives, sinó que, a més a més, permet garantir la seva conservació com a patrimoni documental col·lectiu.

APÈNDIX DOCUMENTAL

1. Carta de la Delegación Provincial del Ministerio de Información y Turismo de Tarragona, adreçada al director de Ràdio Tarragona, amb la relació de discos “no radiables” i “prohibidos”, de data 4 de juliol de 1960. Fons Delegación de Información y Turismo (AHT)
2. Carta del delegat provincial de Información y Turismo, adreçada al subdirector general de Televisió, en la qual es comunica la instal·lació gratuïta d'una antena i un aparell receptor de televisió a la residència del cardenal Benjamín Arriba y Castro, de data 22 de febrer de 1964. Fons Delegación de Información y Turismo (AHT)
3. Primera pàgina dels estatuts de Radio Tarragona de FET i de les JONS, de data 22 de juliol de 1949. Fons Ràdio Tarragona (AHT)
4. Signatura del Jefe Regional del Partido Nacional Sindicalista Alemán en el llibre d'or de Ràdio Tarragona, 23 de juny de 1940. Fons Ràdio Tarragona (AHT)
5. Signatura del general Franco en el llibre d'or de Ràdio Tarragona, 4 de juny de 1952. Fons Ràdio Tarragona (AHT)
6. Carta de l'administrador del Diario Español adreçada a l'administrador central de premsa, comunicant la rebuda de més de dotze tones de paper. Fons Diario Español (AHT)

BIBLIOGRAFIA

BELLMUNT, Cinta S., *Darrere el micro. 69 anys de ràdio a Tarragona*. Tarragona, Arola Editors, 2002.

DD. AA., *Teoría y práctica de la documentación informativa*, Barcelona, Ariel, 2002.

GARCIA GUTIERREZ, A.L. (ed.), *Introducción a la documentación informativa y periodística*, Sevilla, MAD, 1999.

HERAS, Pedro A.; SÁNCHEZ, M. Isabel, "Lo que passa" (1868). Primer setmanari en català de Tarragona. Tarragona, Hemeroteca Caixa Tarragona, 1994.

MOREIRO, J.A. (coord), *Manual de documentación informativa*. Madrid: Cátedra, 2000.

PIQUÉ PADRÓ, Jordi (coord.), *Franquisme a les comarques tarragonines*, Tarragona, Publicacions del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona, 1993.

PIQUÉ PADRÓ, Jordi (coord.), *El segle XX a Tarragona*, Tarragona, Nou Diari i Ajuntament de Tarragona, 1995.

PIQUÉ PADRÓ, Jordi, *La crisi de la rereguarda. Revolució i guerra civil a Tarragona (1936-1939)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat i Diputació de Tarragona, 1998.

PIQUÉ PADRÓ, Jordi i VIRGILI BERTRAN, Elena, *Tarragona 1950-2000. Itinerari Visual*. Tarragona, Ajuntament de Tarragona i Cossetània Edicions, 2003.

SÁNCHEZ CERVELLÓ, Josep (coord.) : *La província de Tarragona durant el Franquisme (1939-1976). Política, societat i cultura*, Tarragona: Publicacions del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona, 1996.

TARRASA, Josep M. i BERTRAN Dídac, *Josep Maria Tarrasa. Una vida. Memòries per a llegir en veu alta*. Tarragona, Club Maginet, 1995.

VIRGILI, Josep P., *Tarragona i la seva premsa (1900-1980)*. Tarragona, Hemeroteca Caixa Tarragona, 2 vols., 1981 i 1982.

FOTOGRAFIES

1) Fotografia censurada del ballet de Pepe Reina (1966). Foto Alfredo. Fons Delegación Provincial de Información y Turismo (AHT)

2) Ofrena floral davant la porta de l'Ajuntament durant la commemoració de la Victòria (1939). Autor desconegut. Fons Jefatura Provincial de Propaganda del Movimiento (AHT)

3) L'actor José M. Isbert, acompanyat de Josep M. Tarrasa, a l'emissora de Ràdio Tarragona (1968). Foto Del Río. Fons Ràdio Tarragona (AHT)

Publicat a:

LÓPEZ, Bernat; PIQUÉ, Jordi (coord.), *La memòria dels mitjans de comunicació. Fons documentals per a l'estudi dels mitjans de comunicació a Tarragona*. Tarragona: Arola Editors i Empresa Municipal de Mitjans de Comunicació de Tarragona, 2003